

Leerlingmotivatie: Aan

Gemotiveerde leerlingen ervaren meer eigenaarschap over het eigen leerproces en de eigen leerresultaten. Daarbij halen gemotiveerde leerlingen betere leerresultaten (Conley en French, 2014). En we kunnen onderscheid maken tussen verschillende soorten motivatie. Hiernaast zijn leerresultaten niet alleen cijfermatig uit te drukken, ontwikkeling op vakoverstijgende vaardigheden is ten minste zo belangrijk. Deze bijdrage gaat over verschillende vormen van motivatie en feedback.

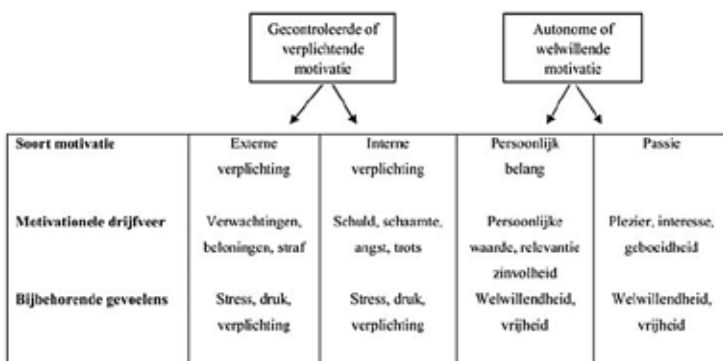
DOOR MAARTEN JISKOOT

An leerlingen wordt tegenwoordig een veel autonomere rol toebedacht (Schraw, Crippen, & Hartley, 2006) dan vroeger. Er is een toenemende belangstelling in onderwijs en onderwijsonderzoek voor aspecten als zelfregulatie, zelfreflectie en kritisch denken. Velen beschouwen autonoom kunnen denken en handelen als belangrijk en waardevol in de huidige maatschappij (De Boer, Donker-Bergstra, & Kostons, 2012). De jeugd zal door toedoen van onder andere invloedrijke technologische ontwikkelingen terechtkomen in een werk- en leefomgeving die snel verandert en dus om aanpassingsvermogen vraagt. Dat maakt eigenaarschap van het leerproces en ontwikkeling

van vakoverstijgende vaardigheden voor leerlingen niet alleen belangrijk voor succes op school, maar ook voor hun verdere leven (Conley & French, 2014). Het geven en ontvangen van persoonlijke feedback op de ontwikkeling van vakoverstijgende vaardigheden hoort hierbij en kan bovendien zeer motiverend werken.

Motivatie versus Moetivatie

Er is een sterke relatie tussen motivatie van leerlingen en hun leerresultaten (Vansteenkiste, Sierens, Soenens & Lens, 2007). En andersom, ongemotiveerde leerlingen vertonen sneller storend gedrag binnen een groep. We hebben het hier dus specifiek over motivatie *om te leren*: motivatie als middel, leren als doel. In de zelf-determinatietheorie van Deci & Ryan (1985, 2000) wordt er onderscheid gemaakt tussen intrinsieke motivatie (willen leren) en extrinsieke motivatie (moeten leren). Daarin benoemt men drie soorten extrinsieke motivatie: persoonlijk belang, externe verplichting en interne verplichting. Enkel de laatste twee soorten motivatie vallen onder verplichte/gecontroleerde motivatie en zijn niet optimaal voor het 'aanzetten' van de leerling, veel docenten zullen dat onderschrijven. Dit roept het gevoel op van moeten, oftewel: *moetivatie*. De uitdaging voor docenten is om een leeromgeving te creëren waarbij autonome motivatie ontstaat. Deze ideeën worden geïllustreerd in *Figuur 1* (zie ook Vansteenkiste, Sierens, Soenens & Lens, 2007; Vansteenkiste, Soenens, Sierens & Lens, 2005).

Figuur 1: Schematisch overzicht van de verschillende soorten motivatie volgens de zelfdeterminatietheorie (Vansteenkiste & Soenens, 2015)

Tools voor A-B-C

Docenten kunnen motivatie van leerlingen bevorderen door een leeromgeving te creëren die inspeelt op drie psychologische basisbehoeften van leerlingen: de behoeften aan autonomie, competentie en relationele verbondenheid (Deci & Ryan, 2000). De behoefte aan *autonomie* refereert aan het ervaren van keuze en psychologische vrijheid bij de uitvoering van een leeractiviteit. De behoefte aan *relationele betrokkenheid* heeft betrekking op het ervaren van vriendschap en een gevoel van verbondenheid met medeleerlingen en met docenten. De behoefte aan *competentie* betreft het ervaren van beheersing en effectiviteit in het studiegedrag. Anders gezegd, competentie refereert aan het gevoel in staat te zijn om gewenste leeruitkomsten te behalen. Het is zaak deze drie basisbehoeften te betrekken op zowel lesinhoud (vak kennis) als op persoonlijke ontwikkeling (vakoverstijgende vaardigheden). Met name deze laatste biedt veel mogelijkheden om de motivatie te stimuleren. Dit omdat er doorgaans veel persoonlijk belang door leerlingen wordt ervaren bij de eigen persoonlijke ontwikkeling. Daarbij geeft het docenten ruimte om naast de cijfermatige feedback op vak kennis ook meer persoonlijke feedback te geven, hetgeen zowel de relationele verbondenheid alsmede het gevoel van competentie stimuleert.

Tools die het gevoel van autonomie, betrokkenheid en competentie versterken:

Autonomie:

- wanneer leerlingen zelf bewijzen aan mogen leveren dat zij zich ontwikkeld hebben op bepaalde vakoverstijgende vaardigheden;
- wanneer docenten aansluiten bij persoonlijke interesses van leerlingen en daarbij keuzes/leer routes bieden;
- wanneer docenten leerlingen door self- en/of peer assessment de eigen ontwikkeling op specifieke vaardigheden zoals samenwerken, kritisch denken of zelfregulatie in beeld laten brengen.

Relationele betrokkenheid:

- het voeren van persoonlijke feedbackgesprekken (zowel formeel als informeel) met leerlingen waarbij successen en kansen ten aanzien van de eigen vaardigheidsontwikkeling worden besproken;
- enkele feedbackregels gericht op de persoonlijke vaardigheidsontwikkeling toevoegen aan het cijfer rapport;
- op pedagogisch tactvolle wijze investeren in de relatie met leerlingen. Denk aan: niet (ver)oordelen, aandacht voor uniciteit van elke leerling en zijn/haar ontwikkeling en leeftijdsfase, en aansluiten bij wat een leerling al doet of kan (Ros et al., 2014).

Competentie:

- verwachtingen en doelen duidelijk communiceren;
- met stappenplannen werken;
- opdrachten laten aansluiten bij het niveau en de voorkennis van leerlingen;
- betekenis geven aan de leerstof in relatie tot het persoonlijk functioneren en de leefwereld van leerlingen.

Cursus Toekomstbouwers: vaardigheidsontwikkeling

De CED-Groep heeft in het kader van eigenaarschap en leerlingmotivatie de cursus Toekomstbouwers: Eigenaarschap in vaardigheidsontwikkeling ontwikkeld. Hiervoor wordt de benaderingswijze gekozen dat leerlingen worden gemotiveerd

en gestimuleerd in hun gevoel van eigenaarschap door actief te reflecteren en feedback te geven op de vaardigheidsontwikkeling. Het uitgangspunt is dat leerlingen beseffen en kunnen laten zien dat zij zich naast vak kennis ook ontwikkelen op diverse vakoverstijgende vaardigheden. Dit ligt geheel in lijn met de zelfdeterminatie. Leerlingen worden gevoed in de behoefte aan autonomie, door een zekere mate van leer- en ontwikkelvrijheid te ervaren in de persoonlijke vaardigheidsontwikkeling. De behoefte aan betrokkenheid wordt gevoed door de persoonlijke en daarmee relationele betrokkenheid van zowel de leerling als de docent bij de persoonlijke vaardigheidsontwikkeling. Tot slot wordt de behoefte aan competentie gevoed door het gevoel te krijgen niet alleen aan cijfermatige standaarden te moeten voldoen, maar zich ook kunnen en mogen ontwikkelen op individuele vaardigheden die hen uniek maken.

Motivatie en onderwijskwaliteit

De kwaliteit van het gegeven onderwijs wordt op verschillende manieren gemonitord. Leerling-enquêtes, (intercollegiale) lesbezoeken, inspectieverslagen en cijfergemiddelden spelen doorgaans een belangrijke rol in het in kaart brengen hiervan. Door voldoende aandacht te hebben voor de ontwikkeling op specifieke vaardigheden, en daarmee voor de leerling als persoon achter de cijferresultaten, wordt het gegeven onderwijs doorgaans positiever ervaren en beoordeeld. Het is zaak de feedback op vaardigheidsontwikkeling te verankeren in het onderwijssysteem binnen de school, waarmee het een herkenbare en kenmerkende werkwijze wordt binnen de dagelijkse onderwijspraktijk.

Inrichting binnen de school

Hoe een school deze werkwijze wil en kan toepassen is aan de school zelf. Zo kan men schoolbreed afspraken maken over een instrument of werkwijze waarop de vaardigheidsontwikkeling in kaart wordt gebracht en wordt bijgehouden. Een voorbeeld hiervan is het werken met een vaardigheidsportfolio. Dit kan een interessante toevoeging zijn bij oudergesprekken of leerlinggesprekken.

Vaksecties kunnen binnen hun eigen vak leerlingmotivatie en eigenaarschap sterker neerzetten door kritisch te kijken naar de gehanteerde methodes en de huidige wijze waarop de vaklessen zijn ingericht. Zo is het mogelijk dat er bij een bepaald vak veel nadruk ligt op individueel kritisch denken, waardoor effectief samenwerken of perspectief nemen nog onderbelicht blijven. Tot slot is het denkbaar dat er een selecte groep docenten binnen de school meer handvatten nodig heeft om eigenaarschap en leerlingmotivatie te stimuleren. Met deze groep docenten wordt de huidige lessituatie onder de loep genomen en kunnen didactische tools en werkvormen worden geoefend om meer grip op vaardigheidsontwikkeling bij leerlingen te krijgen tijdens de lessen. ●

► Maarten Jiskoot is innovatie- & organisatieadviseur bij CED-Groep

- Conley, D. T., & French, E. M. (2014). Student ownership of learning as a key component of college readiness. *American Behavioral Scientist*, 58(8), 1018–1034.
- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.
- Kennisrotonde. (2016a). *Wat is er bekend over de didactische strategieën waarmee docenten de motivatie en leergierigheid bij mb- studenten positief kunnen beïnvloeden? (KR.007)*. Den Haag: Kennisrotonde.
- Hornstra, L., e.a. (2016). *Motiverend lesgeven*. Universiteit Utrecht, Kohnstamm Instituut en Universiteit van Amsterdam.